

Ілларіонов С.С.

студент,

*Національний університет біоресурсів
і природокористування України*

**ЧЕСНІСТЬ ЯК ПРАВОВА ЦІННІСТЬ:
ДО ПОСТАНОВКИ ПИТАННЯ**

Кожного разу, коли суспільство стикається з новими викликами, відбувається переосмислення концепції сталого розвитку суспільства та

ролі державно-правових явищ у його забезпеченні. Основою такого переосмислення є правова культура, яка відіграє важливу роль не лише у формуванні громадянського суспільства, у житті окремої людини та в історії людства загалом, а й виступає умовою сталого розвитку суспільства [8, с. 211]. Фундаментом правової культури є правові цінності [3, с. 242]. Серед правових цінностей виділяють гідність, свобода, справедливість та ін. Ми ж спробуємо показати, що серед них є місце і для чесності.

Для когось, чесність – це основна моральна якість здорової людини, яка включає в себе правдивість, принциповість, тощо, а для іншого – це лише пусте слово, просто набір звуків. Чесність – що це таке взагалі? Від чого ж залежить різне відношення до цього поняття?

Ще з дитинства батьки нас вчать бути чесними перед самим собою, але у когось, можливо, з деяких життєвих ситуацій, чесність відкладається як негативне поняття. Колись, ти щось погане скоїв, промовчав і, тоді, ти нічого за це не отримав. Зробивши такий вчинок та відповідний висновок, ти зруйнував в собі почуття відповідальності та гідності. Або коли щось пообіцяв зробити, але не виконав умисно. Відносно цього є гарне прислів'я: «Хто не додержує свого слова, той сам себе зневажає».

Хтось навіть може розглядати чесність як наївність та недалекоглядність людини, але так думають лише слабкі люди, які не готові нести відповідальність за себе та за свої вчинки в повному обсязі.

Тома Аквінський зазначив, що «гідність окремого громадянина в умовах ... демократії вимірюється відданістю ідеалам свободи» [2, с. 24]. Але свобода залежить від чесності і не має існувати лише як для себе, адже це супроводжувалося б невірним шляхом до анархії.

Сьогодні у філософській літературі категорію «чесність» розглядають у співвідношенні з такими етичними категоріями, як «добро», «справедливість», «відповідальність», «совість», «правдивість». Особливо поширеними є наукові розвідки, в яких головна увага зосереджена навколо чесності та правдивості [4; 5]. Говорячи про правдивість, дослідники звертають увагу на відмежування її від такої категорії, як «обман». Існує соціальна обумовленість чесності з правдивістю та специфіки їх роботи в системі моральних якостей. Однак щодо співвідношення чесності і правдивості, то у порівнянні з останньою чесність підкреслює відсутність корисливих мотивів дезінформації і одночасно милосердно ставиться до ненавмисного обману. Тобто людина

може залишатися бути чесною, якщо повідомляє іншій людині неправду, у яку сам вірить.

Але сама правдивість виступає як один із проявів чесності, тоді як чесність є компонент добра, вираження загального морально-позитивного блага. Добро виступає як моральна сутність і безпосередній моральний критерій правдивості. Справедливість – форма добра, що найбільш тісно пов'язана з правдивістю [5, с. 124].

З точки зору права, можна взяти до прикладу адвоката, адже він працює та контактує з людьми під час своєї роботи постійно. Так, 15 лютого 2019 р. на з'їзді адвокатів України Правила адвокатської етики були доповнені ст. 12¹ «Чесність та добропорядна репутація», а до ст. ст. 44, 65 внесені відповідні зміни. Так, стаття 12¹ Правил адвокатської етики містить положення, що «чесність та добропорядна репутація», адвокат повинен бути добропорядним, чесно та гідно виконувати свої професійні обов'язки. Адвокату заборонено робити завідомо неправдиві заяви стосовно суті доручення, фактичних обставин, що мають до нього відношення, їх правової оцінки, прав і обов'язків адвоката, клієнта, а також обсягу своїх повноважень щодо представництва інтересів клієнта. Крім того, принципи чесності та добропорядності визнані міжнародною спільнотою базовими, а членство в міжнародних професійних організаціях адвокатів без їх дотримання є неможливим [6].

Схожі деонтологічні приписи ми можемо зустріти і в інших правничих професіях. Наприклад, відповідно до ст. 6 Закону України «Про нотаріат» нотаріус, складаючи присягу, «урочисто присягається виконувати обов'язки нотаріуса чесно і сумлінно, згідно з законом і совістю, поважати права і законні інтереси фізичних та юридичних осіб, зберігати професійну таємницю, скрізь і завжди берегти чистоту високого звання нотаріуса» [7].

Отже, чесність має бути властивою представникам усіх юридичних професій, адже від цього залежить якість їх роботи, їхня репутація, відношення до них клієнтів і навіть майбутнє нашої держави. Адже чесність є одним із проявів високої правової культури усіх суб'єктів права, від простих громадян до суспільства загалом.

Цікавим є той факт, що рівень чесності залежить від рівня економічного розвитку держави. До такого висновку дійшли в університеті Східної Англії, де було проведено таке дослідження. Коментуючи його, заступник директора Інституту соціології НАН України Євген Головаха зазначив, що дійсно існує залежність між рівнем чесності

й добробутом держави. Є дослідження, яке проводилося в різних державах. Школярам ставили дуже просте запитання: «Якщо ваш сусід по парті буде списувати, ви скажете про це вчителю чи ні?». І ось що виявилося: чим біднішою є країна, тим менше було бажаючих повідомити вчителю про те, що однокласник списує. Відповідно, у багатьох, процвітаючих, демократичних державах було значно більше тих, хто готовий був сказати, що сусід по парті користується шпаргалкою, обманює [1].

Про це зазначає і Л.О. Котлова, яка вважає, що у кризових умовах, у зв'язку із зростанням бездуховності, нівелюванням цінностей людського життя, загостренням питань суспільного та сімейного виховання у нашій державі актуалізується проблема чесної особистості, яка на сьогодні залишається невирішеною [4, с. 61].

Але, на щастя, кожній п'ятій людині чесність притаманна як внутрішня якість життя, іншим – як комунікативна, тобто життєва необхідність бути зразком або прикладом для оточуючих, або ж вона йде як риси характеру, з якою пов'язані сміливість, відповідальність, тощо. Отже, чесність – це риса характеру, яка притаманна нормальній, морально здоровій людині. Через чесність ми будуємо майбутнє для себе й своїх нащадків.

Таким чином, сьогодні ми можемо говорити про чесність не лише як етичну категорію, а й про правовий її характер, віднісши до правових цінностей, що будуть визначати рівень правосвідомості та правової культури будь-якого суб'єкта права.

Список використаних джерел:

1. Головаха Є Ми ризикуємо отримати гіршу моральну атмосферу, ніж за часів СРСР. *День*. 2017. 08 червня URL: <https://day.kyiv.ua/uk/article/top-net/yevgen-golovaha-my-ryzykuem-otrymaty-girshu-moralnu-atmosferu-nizh-za-chasiv-srsr> (дата звернення: 19.11.2021).
2. Грищук О.В. Людська гідність у праві: філософські проблеми : монографія. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2007. 428 с.
3. Качур В.О., Протосавіцька Л.С. Місце категорії «цінність» у теорії правової культури. *Modern achievements of EU countries and Ukraine in the area of law : Collective monograph*. Riga : Izdevnieciba «Baltija Publishing», 2020. P.1. S. 225–253.
4. Котлова Л.О. Етико-філософські передумови психології чесності. *Teoria i практика сучасної психології*. Збірник наукових праць. 2019. № 1(3). С. 61–66.
5. Котлова Л.О. Чесність як моральна категорія. «Глобалізований світ : випробовування людського буття» : Міжнародна науково-теоретична

конференція, 6-7 жовтня 2017 року : матеріали доповідей та виступів / редкол. М.А. Козловець. Житомир : Вид-во Євенок О.О., 2017. С. 123–125.

6. Правила адвокатської етики : у редакції рішення З'їзду адвокатів України від 15.02.2019. URL: http://snu.ucoz.ua/news/pravila_advokatskoji_etiki_novaja_redakcija/2019-02-16-569 (дата звернення: 19.11.2021).

7. Про нотаріат : Закон України від 02.09.1993 № 3425-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3425-12> (дата звернення: 19.11.2021).

8. Kachur, V., Khomiachenko, S., Moriak-Protopopova, K., & Protosavitska, L. Legal Culture as a Condition for Sustainable Development of Ukrainian Society. *European Journal of Sustainable Development*. 2020. № 9(4). С. 211–218.